

تحلیلی بر مهمترین مسائل زن و خانواده در ایران

(بیانیه‌های علمی مرکز تحقیقات زن و خانواده از سال ۸۱ تا ۹۲)

محمدرضا زیبایی‌نژاد

مرکز تحقیقات زن و خانواده

معاونت پژوهش

بهار ۱۳۹۳

سرشناسه: زیبایی‌نژاد، محمدرضا، ۱۳۴۲ -

عنوان و نام پدیدآور: تحلیلی بر مهمترین مسائل زن و خانواده در ایران: بیانیه‌های علمی مرکز تحقیقات زن و خانواده از سال ۸۱ تا ۹۲ / محمدرضا زیبایی‌نژاد؛ [برای] دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، معاونت پژوهش. مشخصات نشر: قم: حوزه علمیه قم، مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران، دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۵۰۴ ص.

شابک: ۱۵۰۰۰ ریال: 978-600-93966-4-1

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه.

عنوان دیگر: بیانیه‌های علمی مرکز تحقیقات زن و خانواده از سال ۸۱ تا ۹۲.

موضوع: زنان — ایران

موضوع: زنان ایرانی — وضع اجتماعی

موضوع: زنان — جنبه‌های جامعه‌شناختی

موضوع: خانواده‌ها — ایران

شناسه افزوده: حوزه علمیه قم. مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران. دفتر مطالعات و تحقیقات زنان. شناسه افزوده: حوزه علمیه قم. مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران. دفتر مطالعات و تحقیقات زنان.

مدیریت و ویرایش

رده بنیادی کنگره: HQ۱۷۳۵/۱۳۴۲۲۳۱۳۹۴۲/۹۵ز

رده بندی دیویی: ۴۰۱.۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۳۴۷۶۲۳

تحلیلی بر مهمترین مسائل زن و خانواده در ایران

(بیانیه‌های علمی مرکز تحقیقات زن و خانواده از سال ۸۱ تا ۹۲)

مرکز تحقیقات زن و خانواده

✧ ناشر: دفتر مطالعات و تحقیقات زنان

✧ نویسنده: محمدرضا زیبایی‌نژاد

✧ صفحه‌آرا: حسین مظفری

✧ نوبت چاپ: اول، بهار ۹۳

✧ شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

✧ قطع و تعداد صفحه: ۵۰۴، رقعی

✧ چاپخانه: نگارش

✧ قیمت: ۱۵۰۰۰ ریال

مواکز پخش:

قم: بلوار جمهوری اسلامی، میدان سپاه، خیابان مالک اشتر، شماره ۵۰

تلفن: ۰۲۵-۳۳۹۰۷۶۱۰ تا ۳۳۹۰۷۶۱۳ (۰۲۵) دورنگار: ۳۲۹۱۷۵۷۷ (۰۲۵)

تهران: بلوار کشاورز، خیابان نادری، کوچه حجت‌دوست، پلاک ۵۶

تلفن: ۸۸۹۸۳۹۴۴ (۰۲۱)

پایگاه اینترنتی: www.wrc.ir : پست الکترونیکی: info@wrc.ir

فهرست مطالب

مقدمه	۱۷
چالش‌های زنان در جامعه اسلامی و راهکارهای گسترش فرهنگ فاطمی	(۱۲۹۱)
مقدمه	۲۱
۱. دستاوردها	۲۴
۱-۱. خودباوری	۲۴
۱-۲. ارزشمندی	۲۴
۱-۳. حضور اجتماعی	۲۵
۱-۴. حضور در غرضه‌های زنانه	۲۵
۱-۵. رشد علمی	۲۵
۱-۶. توجه بیشتر به شأن مادری و همسری	۲۶
۱-۷. توجه به آموزش غیررسمی زنان	۲۶
۱-۸. توجه به مسائل زنان	۲۶
۲. موانع و مشکلات	۲۷
۲-۱. بالا رفتن سن ازدواج	۲۷
۲-۲. افزایش آمار طلاق	۲۸
۲-۳. زنان تنها	۲۸
۲-۴. استفاده ابزاری از زن	۲۹

۲۹	۲-۵. زنان خیابانی.....
۳۰	۲-۶. افزایش بیماری‌های جنسی.....
۳۰	۲-۷. کاهش امنیت اجتماعی دختران.....
۳۱	۳. بحران‌های پیش رو.....
۳۱	۳-۱. بحران اشتغال.....
۳۲	۳-۲. بحران جنسی.....
۳۲	۳-۳. مسأله حجاب.....
۳۳	۳-۴. بحران نسل‌ها.....
۳۴	۴. علل و عوامل.....
۳۴	۴-۱. ضعف کارشناسی.....
۳۴	۴-۲. ضعف پژوهش‌های بنیادین.....
۳۵	۴-۳. بخشی‌نگری.....
۳۵	۴-۴. ناهماهنگی در دستگاه‌های مختلف.....
۳۵	۴-۵. مدیریت‌های ناکارآمد.....
۳۵	۴-۶. ضعف اطلاعات و آمار.....
۳۶	۴-۷. نفوذ سازمان‌های بین‌المللی.....
۳۶	۵. نقاط امید.....
۳۷	۶. بایسته‌ها.....
۳۷	۶-۱. تقویت تحقیقات بنیادین در حوزه‌ها و دستگاه‌های کارشناسی.....
۳۷	۶-۲. توجه به پژوهش‌های تولیدی.....
۳۷	۶-۳. آموزش‌های تئوریک و کارشناسانه.....
۳۸	۶-۴. تکمیل چرخه کارشناسی.....
۳۸	۶-۵. پیوند حوزه دین و حوزه کارشناسی.....
۳۸	۶-۶. تدوین طرح جامع.....
۳۹	۶-۷. اصلاح نظام آموزشی.....
۴۰	۶-۸. هماهنگی قانون‌گذاری و فرهنگ‌سازی.....
۴۱	۶-۹. برخورد جدی‌تر با جرم و مجرم.....

زنان و کارآمدی خانواده، راهبرد استراتژیک نظام اسلامی

۳۳	مقدمه.....
۳۴	۱. ضرورت نگاهی دوباره به خانواده.....

فهرست مطالب ۷

۲. خانواده کارآمد.....	۴۶
۳. ناکارآمدی خانواده و نمودهای آن.....	۴۸
۳-۱. کم شدن تمایل به تشکیل خانواده.....	۴۸
۳-۲. عدم تناسب در ازدواج.....	۴۸
۳-۳. عدم تعادل در پیوندهای جنسی و عاطفی.....	۴۹
۳-۴. ضعف بنیان‌های پرورشی و تربیتی.....	۵۰
۴. عوامل ناکارآمدی خانواده.....	۵۱
۴-۱. ناهماهنگی گروه‌های مرجع.....	۵۱
۴-۲. ترویج فرهنگ بیگانه.....	۵۲
۴-۳. فقدان سیاست‌های روشن در مورد خانواده.....	۵۳
۴-۴. کم توجهی به جایگاه خانواده در حل معضلات اجتماعی.....	۵۳
۴-۵. ضعف نظارت و کنترل اجتماعی.....	۵۴
۵. بایسته‌ها.....	۵۴
۵-۱. تدوین منشور خانواده.....	۵۵
۵-۲. اصلاح الگوی مشارکت اجتماعی زنان.....	۵۶
۵-۳. اصلاح نظام آموزشی.....	۵۷
۵-۴. اصلاح الگوهای فرهنگی - اجتماعی.....	۵۸
۵-۵. تقویت کانون‌های مشاوره.....	۵۹
۵-۶. تدوین و اجرای طرح عملیاتی «نهضت آسایش‌سازی ازدواج».....	۵۹
۵-۷. توجه خاص دستگاه قضایی.....	۵۹

زنان و بازخوانی آرمان‌های انقلاب اسلامی (۱۳۸۳)

مقدمه.....	۶۱
۱. زنان؛ نظام سلطه و خاورمیانه بزرگ.....	۶۳
۲. زنان، مسائل و مشکلات.....	۶۸
- تأنیث فقر و فساد:.....	۶۸
- سوء معاشرت با زنان در خانه:.....	۶۹
- بالا رفتن سن ازدواج:.....	۶۹
- کاهش امنیت اجتماعی دختران:.....	۶۹
- ابتذال در پوشش و آرایش:.....	۷۰
- فقدان الگوی اشتغال و مشارکت اجتماعی:.....	۷۰

- ۷۱..... - نظام تحصیلی نامتناسب:
- ۷۱..... - سنت‌های غلط و جاهلی:
- ۷۲..... ۳. زنان و بازخوانی آرمان‌های انقلاب اسلامی:
- ۸۰..... سخن پایانی:
- ۸۰..... زنان؛ مجلس هفتم، بایسته‌ها

بازخوانی هویت زنانه (۱۳۸۴)

- ۸۲..... مقدمه
- ۸۵..... ۱. تصویری از وضعیت زنان
- ۸۸..... آموزش و علم
- ۹۱..... حمایت از زنان و توانمند سازی آنان
- ۹۲..... مشارکت اجتماعی و سیاسی
- ۹۵..... ۲. تحلیلی از وضعیت زنان
- ۱۰۰..... اختلال در بین جنسی مهم‌ترین مسئله زنان
- ۱۰۶..... عامل بروز اختلال در هویت زنانه
- ۱۱۰..... ۳. بازیابی هویت زنانه؛ ضرورت‌ها و بایسته‌ها

آسیب‌شناسی نگاه به زن و خانواده (۱۳۸۵)

- ۱۱۸..... مقدمه
- ۱۱۹..... الف. آسیب‌شناسی دفاع از حقوق زنان
- ۱۱۹..... اول. مسئله‌شناسی‌ها
- ۱۱۹..... دوم. شاخص سازی‌ها
- ۱۲۰..... سوم. تعاریف و مفاهیم بنیادین و کاربردی
- ۱۲۲..... ۱. هم‌اندستن زن و مرد
- ۱۲۳..... ۲. توجه به ارزش دختران و تشویق به پرورش و حمایت از آنان
- ۱۲۳..... ۳. بیعت با زنان
- ۱۲۴..... ۴. توجه به شخصیت‌های ویژه
- ۱۲۴..... ۵. پرورش عملی زنان
- ۱۳۲..... ب. آسیب‌شناسی نگاه به خانواده در ایران
- ۱۳۷..... نتیجه‌گیری
- ۱۳۹..... منابع

فرهنگ عفاف، خانواده و دولت مسئولیت‌ها و بایسته‌ها (۱۳۸۶)

مقدمه	۱۵۲
۱. مدیریت فرهنگ عفاف؛ ضرورت و اهمیت	۱۵۳
۱-۱. تأثیر فرهنگ‌های غیر اسلامی بر نگاه جامعه ایرانی	۱۵۴
۱-۲. پیوند میان اخلاق جنسی و سیاست	۱۵۵
۱-۳. پیوند میان اخلاق جنسی و اقتصاد سرمایه‌داری	۱۵۶
۱-۴. ناتوانی علوم اجتماعی از شناسایی دقیق معضلات جنسی	۱۵۷
۱-۵. غفلت از نگاه مدیریتی به اخلاق و تربیت جنسی	۱۵۸
۲. تضعیف اخلاق جنسی و عفاف؛ نگرانی‌ها و نمودها	۱۵۹
۲-۱. کم شدن انگیزه تشکیل خانواده	۱۵۹
۲-۲. افزایش طلاق و اختلافات خانوادگی	۱۶۰
۲-۳. تنبیر در الگوی روابط زن و مرد	۱۶۱
۲-۴. افزایش اعتیاد و بیماری‌های جنسی	۱۶۲
۲-۵. افزایش شبکه‌های فساد	۱۶۳
۲-۶. افزایش آسیب‌های جنسی در نسل جوان	۱۶۳
۳. اخلاق جنسی؛ ظرفیت‌ها و آموخته‌ها	۱۶۵
۳-۱. تعلقات مذهبی در جامعه ایران	۱۶۵
۳-۲. ویژگی‌های جنسیتی	۱۶۵
۳-۳. نهادهای آموزشی و تبلیغی	۱۶۶
۴. اخلاق و تربیت جنسی؛ بایسته‌ها	۱۶۷
۴-۱. سیاست‌های پیش‌گیرانه	۱۶۸
الف. تقویت ایمان و باورهای مذهبی	۱۶۸
ب. تربیت اخلاقی	۱۶۹
ج. تربیت جنسی فرزندان	۱۷۰
د. تقویت هویت‌های گروهی و اخلاق حرفه‌ای	۱۷۴
هـ. تقویت موقعیت خانواده	۱۷۵
و. اصلاح الگوی غنی‌سازی اوقات فراغت	۱۷۶
۴-۲. سیاست‌های تسهیل‌گرانه	۱۷۷
الف. اصلاح فرهنگ اقتصادی	۱۷۸
ب. حمایت از تشکیل و پویایی خانواده	۱۷۸
ج. توجه به مکمل‌های تشکیلی خانواده	۱۷۹
د. افزایش مهارت‌های زناشویی	۱۸۱

۱۸۲	۴-۳. سیاست‌های مقابله‌گرانه
۱۸۲	الف. تقویت حساسیت و غیرت عمومی
۱۸۴	ب. مقابله قاطع با مظاهر علنی فساد
۱۸۴	ج. مقابله ویژه با حرکت‌های سازماندهی شده
۱۸۵	۴-۴. سیاست‌های درمان‌گرانه
۱۸۶	نتیجه‌گیری
۱۸۸	کتاب‌نامه

قرائت انتقادی نظام آموزشی (۱۳۸۷)

۱۸۹	مقدمه
۱۹۰	۱. ضرورت آسیب‌شناسی نظام آموزشی از نگاه جنسیتی
۱۹۳	۲. تحول نظام آموزشی در سده‌ی اخیر
۲۰۵	۳. پیامدهای نظام آموزشی آندروژنی (دوجنسیتی)
۲۱۶	۴. نظام آموزشی سده‌ایز؛ ضرورت‌ها
۲۲۳	۵. بایسته‌ها
۲۲۶	خاتمه
۲۲۷	منابع

بازتولید خانواده ایرانی (۱۳۸۷)

۲۳۳	مقدمه
۲۳۵	۱. اهمیت موضوع
۲۳۷	۲. ظرفیت‌های خانواده ایرانی
۲۴۱	۳. تحولات خانواده
۲۴۱	۳-۱. تغییر شبکه ارتباطی
۲۴۳	۳-۲. دگرگونی‌های جنسیتی
۲۴۵	۳-۳. تحولات ازدواج و طلاق
۲۴۷	۳-۴. عرفی‌گرایی
۲۴۸	۳-۵. رسانه‌ای شدن خانواده
۲۴۹	۴. بایسته‌ها
۲۵۰	اول. افزایش آگاهی خانواده از مسئولیت‌های خود
۲۵۱	دوم. پررنگ کردن سهم تأثیر خانواده در فرایند جامعه‌پذیری فرزندان ...

۲۵۱	سوم. توجه به تفکیک نقش‌های جنسیتی
۲۵۱	چهارم. تقویت شبکه همبستگی خویشاوندی
۲۵۲	پنجم. تقویت هویت ملی و منطقه‌ای با محوریت خانواده
۲۵۳	ششم. مدیریت مناسک ملی و مذهبی
۲۵۴	هفتم. مدیریت احساسات خانواده
۲۵۴	هشتم. مدیریت الگوی سبک زندگی
۲۵۵	۴-۱. نهادهای حکومتی
۲۵۶	۴-۱-۱. حمایت از حوزه مطالعاتی و پژوهشی خانواده
۲۵۷	۴-۱-۲. اصلاح اصول و سیاست‌های حاکم بر نظام آموزشی
۲۵۷	۴-۱-۳. کاهش مداخلات در عرصه خصوصی
۲۵۸	۴-۱-۴. اصلاح سیاست‌های اقتصادی
۲۵۹	۴-۱-۵. حمایت از فعالیتهای خیرخواهانه و فرهنگی - اجتماعی زنان
۲۵۹	۴-۱-۶. آسیب‌شناسی مستمر فرایند سیاست‌گذاری و قانون‌گذاری
۲۶۰	۴-۱-۷. آموزش مدیران و مسئولان
۲۶۰	۴-۲. رسانه‌ها
۲۶۲	۴-۲-۱. پاسداشت و ترویج مذهب و ارزش‌های خانواده
۲۶۳	۴-۲-۲. کاستن از تعارض پیام‌های مستقیم و غیر مستقیم
۲۶۳	۴-۲-۳. تأکید بر قالب‌های غیر سیاسی و زبان غیر مستقیم در انتقال ارزش‌های خانواده
۲۶۴	۴-۲-۴. تنوع‌بخشی به الگوها
۲۶۴	۴-۳. نهادهای حوزوی
۲۶۶	۴-۳-۱. ایجاد نهضت خانواده‌پژوهی
۲۶۶	۴-۳-۲. ایجاد نهضت تبلیغی
۲۶۶	۴-۳-۳. ایجاد رشته‌های تخصصی
۲۶۷	۴-۳-۴. احیای مساجد
۲۶۷	۴-۴. نهادهای مردمی
۲۶۸	۴-۴-۱. ایجاد و تقویت زمینه‌های هم‌گرایی خانوادگی
۲۶۸	۴-۴-۲. ارائه الگویی از خانواده کارآمد
۲۶۸	۴-۴-۳. مدیریت مطالبات خانواده
۲۶۸	۴-۴-۴. اصلاح الگوهای خانواده
۲۶۹	۴-۴-۵. ایجاد زمینه‌های رقابت
۲۶۹	۴-۴-۶. مهارت‌افزایی

۲۶۹	 خاتمه
۲۷۱	 مآخذ

خانواده و مصرف کالاهای فرهنگی جدید (۱۳۸۹)

۲۷۳	 مقدمه
۲۷۴	 ۱. بیان مسئله؛ نگرانی‌ها
۲۷۹	 ۲. ویژگی‌های کالاهای فرهنگی جدید
۲۸۵	 ۳. آثار
۲۸۵	 ۳-۱. تحولات هویتی
۲۸۸	 ۳-۲. تأثیرات آموزشی و تربیتی
۲۹۳	 ۳-۳. تحول در روابط اجتماعی و خانوادگی
۲۹۸	 ۳-۴. تأثیر بر حوزه اخلاق جنسی
۳۰۲	 ۳-۵. ظهور پاپ فرهنگ
۳۰۳	 ۳-۶. تأثیرات سرگسی
۳۰۶	 ۳-۷. تأثیرات اعتقادی
۳۰۸	 ۴. ویژگی‌های جامعه ایرانی در تحول کالاهای فرهنگی
۳۱۲	 ۵. بایسته‌ها
۳۱۳	 ۵-۱. مسئولیت نظام اسلامی
۳۱۸	 ۵-۲. مسئولیت رسانه ملی
۳۲۰	 ۵-۳. مسئولیت حوزه‌های علمیه
۳۲۴	 ۵-۴. مسئولیت نخبگان
۳۲۴	 ۵-۵. مسئولیت نهادهای مردمی
۳۲۵	 ۵-۶. مسئولیت خانواده
۳۲۸	 سخن آخر
۳۳۰	 منابع
۳۳۰	 کتاب‌ها
۳۳۲	 مقالات

دلالت‌ها و عوامل مؤثر بر کنش‌های خانواده ایرانی (۱۳۹۰)

۳۳۵	 مقدمه
۳۳۶	 ۱. تبیین موضوع و اهمیت آن

۲. کنش‌های خانواده، توصیف وضعیّت	۳۳۹
۲-۱. مصرف	۳۴۰
۲-۲. مصرف غیر فرهنگی	۳۴۵
۲-۳. توجه به بدن	۳۴۷
۲-۴. ازدواج و تشکیل خانواده	۳۴۹
۲-۵. نقش‌ها و ارتباطات خانوادگی	۳۵۲
۲-۶. روابط زناشویی	۳۵۳
۲-۷. فضای کالبدی	۳۵۴
۳. خانواده در یک نمای کلی، حال و آینده	۳۵۲
۴. کنش‌های خانواده، علّت‌ها و عوامل	۳۶۳
۴-۱. تأثیر رسانه‌ها	۳۶۶
۴-۲. ضعف احساس تعلّق به نظام اجتماعی	۳۶۸
۴-۳. غلبه نگاه تجزیه‌گرایانه به ساحت‌های حیات	۳۶۹
۴-۴. نظام تربیتی یک‌لار	۳۶۹
۴-۵. غفلت از نیکو، عنوان یکی از مراحل مهمّ تربیتی	۳۷۰
۴-۶. غفلت از تأثیر حسا	۳۷۱
۴-۷. نگاه ابزاری به ارزش‌ها	۳۷۲
۵. راهبردی به آینده	۳۷۳
۵-۱. انجام‌دادن مطالعات و طرح‌های پژوهشی معطوف به سبک زندگی	۳۸۱
۵-۲. اصلاح نظام تربیت رسمی	۳۸۲
۵-۳. اصلاح عملکرد رسانه ملّی	۳۸۳
۵-۴. تقویت سرمایه اجتماعی نظام اسلامی و مرجعیّت‌های مورد اعتماد	۳۸۳
۵-۵. ایجاد گروه‌ها و شبکه‌های اجتماعی	۳۸۴
۵-۶. بازنگری در الگوهای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی	۳۸۵
۶. خاتمه	۳۸۶
فهرست منابع	۳۸۸

گفتمان خانواده (۱۳۹۱)

پیشگفتار	۳۹۲
تأثیرات گفتمان	۳۹۳
ضرورت گفتمان‌سازی در حوزه زن و خانواده	۳۹۷

۳۰۰	چرایی گفت‌وگو خانوادگی
۳۰۳	چگونگی گفت‌وگو خانوادگی
۳۰۷	گفت‌وگو سازی، بایسته‌ها و نبایسته‌ها
۳۱۱	۱. هدایت جریان تولید دانش و معرفت
۴۱۲	۱-۱. ایجاد حلقه‌های پژوهشی پیرامون محور خانواده
۴۱۲	۲-۱. توسعه و تعمیق پژوهش‌های مربوط به خانواده
۴۱۳	۳-۱. توسعه رشته مطالعات خانواده
۴۱۴	۴-۱. حمایت‌های ویژه از حوزه پژوهش خانواده
۴۱۴	۵-۱. تدوین شاخص‌های رشد خانواده
۴۱۵	۶-۱. پیوستن نهادهای علمی و پژوهشی به نهادهای مؤثر در خانواده
۴۱۵	۷-۱. تدوین سند ملی تحکیم خانواده
۳۱۷	۲. هدایت و هدایت جریان تبلیغی خانواده‌گرا
۴۱۷	۱-۲. تدوین و اجرای دقیق سیاست‌های رسانه ملی
۴۱۹	۲-۲. سیاست‌گذاری مشترک نهادهای تبلیغی دینی
۴۱۹	۳-۲. تشکیل کمیسیون‌ها و انجمن‌های خانواده
۳۲۰	۳. راهبردی تحول‌آفرین
۴۲۰	۱-۳. اصلاح نظام تربیتی رسمی
۴۲۱	۲-۳. اصلاح الگوی مشارکت اجتماعی و اجتماعی
۴۲۱	۳-۳. اصلاح استانداردهای کیفیت زندگی و سلامت
۴۲۲	۴-۳. اصلاح نظام حمایت اجتماعی
۴۲۲	۵-۳. اصلاح سیاست‌های جمعیتی
۴۲۳	۶-۳. حمایت از سمن‌های خانواده‌گرا
۴۲۴	۷-۳. تقویت مهارت‌های خانوادگی
۳۲۳	سخن آخر
۳۲۵	کتابنامه

تحولات جمعیتی ایران: عوامل، پیامدها، راهبردها (۱۳۹۲)

۳۲۷	پیشگفتار
۳۳۲	بخش نخست: تحولات جمعیتی ایران و کارهای انجام‌شده
۳۳۳	بخش دوم: زمینه‌ها و عوامل مؤثر در تحولات جمعیتی
۴۴۵	۱. عوامل فرهنگی

۴۴۵	۱-۱. تحولات هویتی
۴۵۰	۲-۱. نگرانی از بی‌ثباتی خانواده
۴۵۱	۳-۱. افزایش نگرانی‌های تربیتی
۴۵۱	۲. عوامل اقتصادی
۴۵۱	۱-۲. پُرمزینه‌شدن فرزند
۴۵۲	۲-۲. بی‌ثباتی اقتصادی
۴۵۲	۳. عوامل اجتماعی
۴۵۲	۱-۳. شهرنشینی
۴۵۴	۲-۳. تحرک اجتماعی زنان
۴۵۵	۳-۳. تحول در ازدواج و طلاق
۴۵۶	۴-۳. سیاست‌های دولتی
۴۵۸	بخش سوم: وضعیت ویژه کنونی ایران و تصویر آینده
۴۵۸	۱. وضعیت ویژه ایران
۴۶۳	۲. تصویر آینده
۴۶۳	۱-۲. تحول در خانواده
۴۶۶	۲-۲. تحول در مساحت جسی
۴۶۸	۳-۲. پیری جمعیت
۴۷۰	بخش چهارم: رویکرد دین به موضوع جمعیت
۴۷۰	۱. مقدمات و قواعد
۴۷۰	۱-۱. قاعده‌مندی تحولات اجتماعی
۴۷۰	۲-۱. سبب‌های غیر مادی
۴۷۳	۳-۱. رزاق‌بودن خداوند
۴۷۴	۲. آموزه‌های دینی درباره افزایش جمعیت
۴۷۹	۳. آموزه‌های دینی درباره کاهش جمعیت
۴۸۵	۴. حکم اجتماعی اسلام درباره جمعیت
۴۸۸	۱-۴. دستیابی به حکم اولی موضوع در مقیاس خرد
۴۸۸	۲-۴. بررسی پیامدها و آثار رشد جمعیت
۴۸۹	۳-۴. بررسی پیامدها و آثار مهار جمعیت
۴۸۹	۴-۴. بررسی امکان بازگشت‌پذیری
۴۹۰	۵-۴. بررسی ظرفیت‌های راهبردی و مدیریتی
۴۹۱	۶-۴. بررسی مشروعیت شیوه‌ها
۴۹۳	بخش پنجم: راهبردها

۴۹۷	۱. اصلاح نظام تربیت
۴۹۸	۲. اصلاح ساختارهای اقتصادی
۴۹۹	۳. تدوین پیوست تحلیلی
۵۰۰	۴. اعمال سیاست‌های تشویقی
۵۰۱	۵. افزایش آگاهی‌ها و مهارت‌ها
	۶. تدوین الگوی واگذاری و بهره‌گیری از منابع و امکانات طبیعی و مدیریت
۵۰۳	نیروی انسانی
۵۰۶	سخن پایانی
۵۰۸	کتابنامه

مقدمه

نگارش بیانیه‌های علمی، مسأله‌ای که در کشور ما، امری بی‌سابقه است و واژه «بیانیه»، بیانیه‌های سیاسی را به ذهن متبادر می‌سازد. به همین دلیل همواره این پرسش مطرح بوده است که نهاد علمی و پژوهشی با چه توجیهی به تدوین بیانیه می‌پردازد.

اگر بیانیه علمی را متنی بدانیم که حاصل همفکری گروهی از کارشناسان جامعه علمی خاص برای ترسیم تحولات علمی در حوزه مورد نظر، توصیف وضعیت کنونی علم و افق‌های پیش‌رو، آسیب‌شناسی جامعه علمی و ضرورت‌های راهبردی آن دانش باشد و یا با برجسته کردن مهم‌ترین مسائل عینی یا معرفتی در حوزه علمی مورد نظر دغدغه‌های خود را به جامعه علمی منتقل و نخبگان را در حل مسائل به یاری طلبد، نه تنها می‌توان از ارزشمندی این اقدام دفاع نمود بلکه ضرورت آن برای نهادهای مرجع پژوهشی توجیه‌پذیر خواهد بود.

ایده نگارش بیانیه که از سال ۸۰ در مرکز تحقیقات زن و خانواده شکل گرفت، در سال ۸۱ به بار نشست. حوزه مطالعات زن و خانواده بیش از بسیاری از حوزه‌های تخصصی دیگر معطوف به فهم عینیت اجتماعی و ارائه

راهبردها و راهکارهای اصلی است، بنابراین بیانیه‌ها بیشتر با رویکرد جامعه‌شناختی تدوین شده‌اند. اولین بیانیه‌ها به ارائه گزارش‌های تحلیلی از مسائل زنان پرداختند اما در ادامه توجه به یک موضوع مهم و بررسی ابعاد مختلف آن، از توصیف و تحلیل وضعیت گرفته تا ارائه راهبرد، در دستور کار قرار گرفت. امید است در آینده علاوه بر تحلیل وضعیت اجتماعی در قالب بیانیه‌های علمی شاهد تدوین بیانیه‌های آکادمیک ناظر به توصیف وضعیت نهاد علم در موضوعات جنسیتی و خانوادگی و ارائه آخرین تحولات علمی پیرامون موضوعات مورد نظر باشیم و صد البته پیوند میان بیانیه‌های علمی ناظر به عینیت اجتماعی و بیانیه‌های آکادمیک می‌تواند به تحرک، نشاط و هم‌افزایی جامعه علمی کمک کند. با اتخاذ چنین رویکردهایی در تدوین بیانیه‌های علمی می‌توان چنین اقدام پرثمری را به عنوان یک سنت علمی ارزشمند پاس داشت، سنتی که در ایران حوزه علمیه قم پیشگام آن بوده است.

فرایند تدوین بیانیه‌های مرکز تحقیقات به این گونه است که در نخستین گام، طی جلسه‌ای با حضور پژوهشگران تمام گروه‌های علمی مرکز، موضوعات پیشنهادی به بحث گذاشته می‌شود. در این جلسه هر فرد موضوع یا موضوعات پیشنهادی خود را مطرح و از اولویت آن دفاع می‌کند. در قدم بعد، کارشناسان موضوعی را انتخاب و پس از آن پژوهشگر اصلی مطالعات خود را بر این موضوع متمرکز می‌سازد؛ ضمن آن‌که اعضای هیئت علمی نیز درباره موضوع تأمل می‌کنند. در نشست‌های بعدی، پژوهشگر دیدگاه خود را ارائه و حاضران آن را تکمیل و تصحیح می‌کنند. نگارش بیانیه پس از این مرحله انجام می‌شود و متن، برای ارزیابی، در اختیار تمامی همکاران علمی قرار می‌گیرد. پژوهشگران نکات کلی و جزئی خود را در هاشم متن یا جداگانه بیان می‌کنند و در صورت نیاز جلسه‌ای با حضور ارزیابان - که انتقادات کلی و مهم داشته‌اند - و نویسنده برگزار و متن نهایتاً برای ویراستاری ارسال می‌گردد. گرچه متن نهایی نتیجه مباحثات کارشناسی در مراحل مختلف است، به هر حال حاصل تراوش قلم نویسنده و مسئولیت آن بر عهده اوست، از این رو نمی‌توان انتظار داشت که تمامی دیدگاه‌ها در یک متن منعکس گردد.

مجموعه حاضر مشتمل بر دوازده بیانیه است که از سال ۸۱ تا ۹۲ و متناسب با نیاز جامعه علمی، کارشناسی و مدیریتی کشور و دانش پژوهانی تدوین شده است که مسائل زنان و خانواده را با حساسیت پیگیری می‌کنند. گردآوری بیانیه‌ها در یک مجلد، علاوه بر آن که به عنوان مجموعه‌ای ارزشمند از توصیف‌ها و تحلیل‌ها در مهم‌ترین مباحث و موضوعات کنونی زن و خانواده ایرانی، برای پژوهشگران و کارشناسان و مدیران کشور سودمند است، زمینه‌ساز مطالعات درجه دوم نیز خواهد بود. این که نهاد تخصصی حوزه به چه موضوعات و مسائلی حساس‌تر است و این حساسیت‌ها از چه قاعده‌ای پیروی می‌کند؛ مفاهیم، مبانی مورد استفاده و کلیدواژه‌های اصلی و نقاط تمرکز این نهاد چیست؛ از چه زاویه‌ای مباحث جنسیتی و خانواده را فهم و تحلیل می‌کند، و گرفتار چه آسیب‌ها و موانعی در فهم عینیت است، بخشی از این مطالعات است. از این رو متن بیانیه‌ها بی هیچ کم و کاستی انتشار یافته است تا از ارزش استنادی بیشتر امکان دوری بهتری برخوردار باشد.

مسئولیت تدوین هر دوازده بیانیه بر عهده حجت‌الاسلام محمدرضا زیبایی‌نژاد بوده است که در همین جا تلاش می‌کند تا ارزشهای ارزشمند ایشان را ارج می‌نیم. در عین حال این مجموعه بدون همکاری معنوی و فکری پژوهشی وقت آقایان سیدجعفر حق‌شناس، محمدتقی کرمی‌قهی و امید پورحسین و مشارکت علمی آقایان محمدتقی کرمی‌قهی، مجید دهقان، مهدی سجادی‌اسف، مهدی سنجرانی، سیدحسن طبیب‌زاده و خانم‌ها فریبا عباسوند، زهره رجبیان، زهرا امین‌مجد، مریم مدملی، نرگس خدای، سمیه حاجی‌اسماعیلی، فاطمه سعیدی آرانی، فهیمه زارع چاهوکی، فاطمه قاسمپور، معصومه جیریایی شراهی، سمیه عرب‌خراسانی و زینب زادسر به ثمر نمی‌نشست، در این مجال از مشارکت آنان قدردانی می‌کنیم.

هم‌اکنون با گذشت دوازده سال از آغاز تدوین بیانیه‌ها، ضمن اذعان به کاستی‌های آن، به‌ویژه در بیانیه‌های نخست، مفتخریم که توانسته‌ایم در مبارک‌ترین ایام سال، میلاد حضرت فاطمه علیها السلام و روز زن، با این روش ارتباط خود را با جامعه علمی کشور محکم‌تر نماییم و به قدر بضاعت خویش سهمی

۲۰ تحلیلی بر مهمترین مسائل زن و خانواده در ایران

در شناخت و تحلیل مسائل جامعه برداریم و بر این باوریم که بیانیه‌ها ارزشی به مراتب بیش از مقالات علمی پژوهشی دارند و می‌توانند زمینه‌ساز تدوین پژوهش‌های عمیق و تأملاتی نو برای جامعه کارشناسی کشور باشند. پیشنهادات و انتقادات مخاطبان را بر دیده منت می‌نهیم و امیدواریم که بیانیه‌های آکادمیک علمی به سستی موثر در حوزه‌های علمی تبدیل گردد.

معاونت پژوهش مرکز تحقیقات زن و خانواده
فروردین ۱۳۹۳

www.ketab.ir